

CHŁODZIĆ (100) *vb impf*

o jasne.

inf chłodzić (19). ◇ *praes 1 sg* chłodzę (2). ◇ *2 sg* chłodziś (1). ◇ *3 sg* chłodzi (60). ◇ *3 pl* chłodzą (7). ◇ *praet 3 sg m* chłodził (1). ◇ *3 pl subst* chłodziły (1). ◇ *imp 2 sg* chł(o)dź (2). ◇ *con 3 sg m* by chłodził (1). ◇ *3 pl subst* by chłodziły (2). ◇ *part praes act* chłodząc (4).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Oziębiał, studzić, orzeźwiać; frigefacere Calep, Cn; tepefacere Mącz; perfrigerare, ventilare Cn (100): Zimności zaśie mocz ięft chłodzić *FalZioł* [*7]; Melanes, Nieyaki rodzaj korbów/ málany zwánych/ we włofzech póspolity lecie wielmi chłodzi. *Mącz* 214d; *Tepefacio*, Chłodzę álbo zágrzewam iżby wolno było. *Mącz* 449b; *SienLek* 4v; *RejAp* 77v; *Calep* 435b; Nád práwo żelázu pływác/ y ogniovi chłodzić kazał. *SkarKaz* 578a.

chłodzić kogo (3), *co* (15): *RejRozpr* C; *GlabGad* B4; *RejWiz* 146; *BielKron* 92; *GrzegRóżn* N4v; Murowána kruktá á zásklepienie/ które lecie człowieká chłodzi *Mącz* 70a; Naczynie nieyákíe do zymney wody/ w którey chłodzą piwo *Mącz* 137b; *SienLek* 16v, 39v; *BielSat* Nv; *RejZwierc* 3v; *BietSpr* 74v; *KochPs* 213; *BielSjem* 36; *GrabowSet* T3v; *RybGęśli* B2; południ wíátrek lekko zmorzá wńchodzi/ A znoie ciepłym fłóńcem poruńzone chłodzi. *WitosłLut* A5v; *SkarKazSej* 676b.

chłodzić czym (11): aby zimnością chłodził gorączość ferdeczną. *GlabGad* B4; *RejWiz* 146; On zágorzáłe zboża pogodnym dżdżem chłodzi. *GrzegRóżn* N4v; *SienLek* 16v; *BielSpr* 75; lińtem grzybieniówym go obłóżyć/ y ile rázów fye vpieczę/ inńzem co raz chłodzić. *Oczko* 32; *KochPs* 213; Kiedy dziáło wypalińz [...]/ Chłodzi ie rychło darnámi *BielSjem* 36; *SkarKazSej* 676b. *Cf Zwrot.*

Zwrot: »chłodzić czym chłodnym« (2): Kiedy dziáło wypalińz/ [...] Chłodzi ie rychło czym chłodnym *BielSat* Nv; *BielSpr* 74v.

Przen: *Krzepić, pocieszać* (10) : tá żądza zárodziła fie/ że nic wyńcey nye roskólfuye/ nic bárzyey nye chłodzi/ yedno pyenyądze myeć *GliczKsiqż* M5.

chłodzić kogo (5), *co* (3): Ale trudno w ty rzeczy vgodzić/ Gdy pociechá nie chce myńli chłodzić *BielKom* G; *RejAp* 77v; pánie/ [...] Iáko mię bárzo trońki moię fuńzyły/ Ták mię wdńięczne póciechy twoie chłodziły. *KochPs* 142; *GrabowSet* M4v; dobry vczynek wńzytki duńzne wńętrznósci chłodzi. *SkarKaz* 351a; Oprócz tylko póciechy/ co z Dziátek pochodzi/ Gdyż tá rodzice mię/ niewymownie chłodzi. *PaxLiz* D4v, Dv.

chłodzić czym (2): *KRoleństwo Páńfkie/ ktoreń gorczyńcznemu Ziárnu podobne/ co Więć/ gdy čás temu/ Rość/ rodzáynym bydź/ drzewku podobne/ Zywić/ y ćieniem chłodzić/ ięft fpońobne* *GrabowSet* 02, M4v.

a. *W odniesieniu do chorego: zmniejszać temperaturę, usuwać stany zapalne, łagodzić ból, orzeźwiać* (64) : A gdy s fżpinakiem albo z laktuką będziefz požiwał gorączkę trapi chłodziąc. *FalZioł* I I2a; á tak ięth dobre lekarństwo w gorączich febrach [...] dla thego iże chłodzi pragnienia broni y wolność oddychania w pierńiach czyni. *FalZioł* I 112a, I 23a, 88a, 123c, 134d, 150a (11); Iedna iego [*picia*] fńprawa ięft potrawę popychác do żońładka. [...] Trzecia chłodzić *GlabGad* G7v; *Mącz* 137a [2r.]; Winá poprzeńtác/ potráwy/ coby chłodziły ięść *Oczko* 31v.

chłodzić co (35) kogo (3): nafienie baniowe pożiwane/ żółądek odmiękcza [...] y wątrobę zapaloną chłodzi. *FalZioł* I 40a; Chmiel pry wywodzi s ciała kolerę żółtą/ á krew czifci y zapalenie krwie chłodzi *FalZioł* I 72c, 31d, 43b, 74a, 111d, 130c (24); á takiego trzeba chłodzić/ dáiąc mu ieść łocygę *SienLek* 52v; ten oléy káždé zápalenie chłodzi y tłumi *SienLek* 160v; Oléy rożány ma moc zágrzewać członki záziębioné/ á zápaloné chłodzić. *SienLek* 160v, 29v, 66, 66v [2 r.], S3v [2r.]; *Oczko* 31. Cf *chłodzić kogo, co czym*.

chłodzić kogo, co czym (3): Naprzod krwie vpuścify/ potym kolerę purgować á krew chłodzić fyropmi. *FalZioł* V 5v; *SienLek* 52, Aaaa2.

Szeregi: »chłodzić i bol odejmować« [szyk 1 : 1] (2): Sok koryandrow ieftł dobry na bolączki [...] / ábowiem chłodzi y bol odeymuie *FalZioł* I 28a, I 74a.

»chłodzić i bol uciskać« (2): WYfokiego ślazu woda [...] wrzedzienicze gorące á bolące chłodzi y bol w nich vcifka *FalZioł* II 13b.

»chłodzić i boleść zatłumiać« (1): łok tego ziela [...] ieft rzecz barzo dobra na wrzedzienicze [...] / abowiem chłodzi yboleć zatłumia. *FalZioł* I 23c.

»odwilżać a (i) chłodzić« [szyk 4 : 1] (5): [Olejek] Fijołkowy lepak odwilża a chłodzi. *FalZioł* II 22v, II 22v; *SienLek* 160v [2r.]; nie iedząc áni pijąc/ iedno miernie/ rzeczy do Ńtrawienia łatwie/ coby ciáło chłodziły/ á odwilżáły *Oczko* 31.

»(nie) zagrzewać albo (ani) chłodzić« (3): Bo to czo nie przezliż zagrzewa/ albo chłodzi/ albo wilży/ albo Ńufzy: w pierwŃszym Ńtopniu okazuie łie być. *FalZioł* [*8], [*8], I 129b.

»zaziębić albo chłodzić« (1): á gdy będzie trzy razy vwarzony á prawie biały/ tedy nieiako zaziębi/ albo chłodzi *FalZioł* I 6b.

Synonimy: ostudać, oziębiać, studzić, ziębić.

Formacje pochodne: ochłodzić, przechłodzić, przechłodzić się, wychłodzić; ochładzać; ochłodzić; chłodnąć, ochłodnąć, przechłodnąć, wychłodnąć; chłodnieć.

Cf **CHŁODZĄCY, CHŁODZENIE**